

Asia: VN/22377/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisen asumistuen muuttamisesta

Hyvinvointiala HALI ry kiittää lausuntopyyntöä ja lausuu seuraavaa:

Tausta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleisestä asumistuesta annettua lakia. Muutokset koskisivat tuen tasoa, tuloharkintaa, ansiotulovähennystä, kuntaryhmitystä pääkaupunkiseudulla sekä omistusasunnon asumistukea. Omistusasuntojen asumistuen lakkauttamisella on tarkoitus kohdentaa tukea kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille tuensaajille. Ansiotulovähennyksen poiston tavoitteena on kokoaikatyön vastaanottamisen kannusteiden parantaminen.

Esityksen taustalla on valtion talouden tasapainottaminen ja nettomääräisesti tavoitellaan 305 miljoonan säästöä julkisiin menoihin hallituskauden aikana. Yleisellä tasolla julkisten menojen hillitseminen on kannatettavaa ja asumistukijärjestelmän tulisi olla mahdollisimman kannustava työn vastaanottamisen näkökulmasta.

Kela maksoi erilaisia asumisen tukia vuonna 2022 yhteensä 2,6 miljardia. Yleisen asumistuen saajia oli lähes 400 000 ja tuen saajien määrä on kaksinkertaistunut 10 vuodessa. Lukuun vaikuttaa se, että vuonna 2017 opiskelijat siirrettiin yleisen asumistuen piiriin. Eläkkeensaajien asumistukea sai yli 200 000 kotitaloutta.

Yleisen asumistuen saajista noin 42 % on opiskelijoita ja noin kolmannes on työttömiä. Sellaiset kotitaloudet, joiden tuloista yli puolet tulee työstä muodostavat saajista 18 %. Yleisen asumistuen menoissa on tapahtunut voimakasta nousua vuoden 2015 uudistuksen jälkeen. Opiskelijoiden siirto yleisen asumistuen piiriin vuonna 2017 on eräs tekijä kustannusnousun taustalla. 2017 uudistuksen jälkeen esim. neliöt eivät ole vaikuttaneet tuen määrän ja omaisuusrajat poistettiin. Tällä hetkellä varsin varakaskin henkilö voi saada asumistukea (näitä saajia on kuitenkin vain vähän).

Hyvinvointiala HALI ry:n noin 1 500 jäsenyönantajaa (yrityksiä ja järjestöjä) työllistää noin 100 000 työntekijää, jotka ovat lähes kokonaan sosiaali- ja terveydenhuollon tai varhaiskasvatusalan ammattihenkilöitä. Liiton jäsenyönantajien tuottamia asumisen sisältäviä palveluita tuotetaan laajasti esimerkiksi ikääntyneiden ympärivuorokautisessa hoivassa, vammaispalveluissa sekä mielenterveys- että päihdepalveluissa sekä lastensuojelussa. Valtaosa asiakkaista on eläkkeen saajan asumistuen saajia, joita tämä lakiuudistusesitys ei koske.

Kiinnitämme kuitenkin huomiota lakiuudistuksen mahdollisiin vaikutuksiin edustamiemme alojen kriittisen työvoiman saatavuustilanteen osalta. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä varhaiskasvatusalan ammattilaisista on tällä hetkellä merkittävää puutetta etenkin suuremmissa kaupungeissa. Alalla on myös jonkin verran pienituloisia työntekijäryhmiä sekä osa-aikatyössä olevia, joilla saattaa olla asumisen kustannuksiin liittyviä haasteita. Työssäkävynä lasketaan taloudet, joiden tuloista yli 50 % tulee ansiotuloina. Työvoiman saatavuuden turvaamiseksi pidämme tärkeänä, että asumisen tukemiseen kohdistuvia muutoksia arvioidaan myös siitä näkökulmasta, että kohtuuhintainen asuminen on mahdollista näille pienipalkkaisille ryhmille etenkin kasvukeskuksissa, joissa palveluiden tarve on suurinta. Työvoiman ”pakeneminen” pitkien työmatkojen päähän kohtuuhintaisen asumisen puuttumisesta takia, ei olisi yhteiskunnallisesti kannatettavaa ja pahentaisi kasvukeskusten työvoimapulaa.

Esimerkiksi henkilökohtaisessa avussa työskentelee paljon osa-aikaisia työntekijöitä ja kyse on matalapalkka-alasta. Uudistusta toimeenpantaessa on huolehdittava siitä, että henkilökohtaisten avustajien kaltaisten ammattiryhmien asumiskustannusten tuet suuntautuvat siten, että ne tukevat matalapalkkaisia työssäkäyviä ihmisiä siellä missä palvelujen tarvitsijatkin asuvat eli varsinkin suuremmissa kaupungeissa. Jos esimerkiksi henkilökohtainen apu ei toteudu työvoiman puuttumisesta johtuvista syistä, on seurauksena hakeutumista raskaampiin vammaispalveluihin.

Lain jatkovalmistelun yhteydessä tulee siis arvioida esitettyä tarkemmin mahdollisia vaikutuksia kasvukeskusten työvoiman saatavuuteen etenkin sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä varhaiskasvatuksessa. Näillä aloilla työvoiman saatavuudessa on tällä hetkellä suuria haasteita koko maassa.

Asumistuen muutokset tulee kohdentaa siten, että uusia kannustinloukkuja ei synny. Myös lyhyiden työsuhteiden vastaanottamisen tulee olla työntekijälle kannattavaa. Hyvinvointiala HALI ry korostaa työn vastaanottamisen helpottamista käytettävissä olevin keinoin.

Asumiskustannuksien osalta isot kaupungit ovat ongelmallisimpia. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla on tilanne, että asumistuessa hyväksytyt asumismenot eivät ole olleet linjassa todellisten asumiskustannusten kanssa pitkään aikaan. Helsinki on tähän saakka muodostanut oman kuntaryhmänsä ja muu pääkaupunkiseutu omansa. Helsingin yhdistäminen kuntaryhmään 2) tullee laskemaan yleisen asumistuen hyväksyttävää tasoa muuta pääkaupunkiseutua vastaavaksi. Muutosvaiheessa tulee helsinkiläisten tuen saajien tuki pienemään jonkin verran. Pidemmällä tähtäimellä olisi luonnollisesti toivottavaa, että uudistus vaikuttaisi Helsingin ja pääkaupunkiseudun vuokratason yleisesti ottaen laskevasti.

Pidämme tärkeänä, että asumista ja sen tukemista suunnitellaan pitkäjänteisesti ja kestävästi eikä muutoksia tehdä liian rajuina. Esimerkiksi se, että järjestelmät ovat viime vuosina kehittyneet siten, että rakennuttajat ovat ryhtyneet muuttamaan soluasuntoja pieniksi asunnoiksi asumisen tukemiseen liittyvistä syistä, kertoo, että suunnittelua ei ole tehty pitkäjänteisesti. Myös Covid-19 epidemian aikana sai asuminen uusia ulottuvuuksia kun kotona tehty työ lisääntyi. Uskomme, että yleisen asumistuen korvausprosentin lasku 80 prosentista 70 prosenttiin on järjestelmään sisältyvistä eri tekijöistä johtuen kannatettava muutos. Pidämme tärkeänä, että esitetyt kohdennukset lapsiperheiden asumistuen kasvattamiseksi toteutetaan. Uudistuksen toimeenpanossa on syytä kiinnittää huomiota uudistuksen toteuttamiseen myös esimerkiksi siitä näkökulmasta, että maksuliikenteestä vastaava Kela pystyy toteuttamaan tarvittavat järjestelmämuutokset tarvittavassa aikataulussa.

Närkki Aino
Hyvinvointialan liitto